

ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ МОРФОЛОГІЧНОЇ ПІДСИСТЕМИ ІМЕННИКА В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ІСПАНСЬКІЙ МОВАХ

О.В.Залєснова

Київський національний лінгвістичний університет

Іменник – це самостійна частина мови, що включає слова зі значенням предметності, які відповідають на питання хто? що? Значення предметності іменника виражається у граматичних категоріях роду, числа, відмінка, позначенні істот і неістот. [1]. Ця частина мови актуалізується в мовному ланцюгу за допомогою граматичних морфем. Ці морфемі оформляють опозиції – морфологічні категорії. Для даної пари мов загальними є категорії роду і числа.

Морфологічна категорія числа іменників – це граматична категорія, що виражається в системі двох протиставлених рядів форм і значень – однини і множини. Морфологічні значення однини і множини і в українській, і в іспанській мовах відображають позамовні відмінності одиничності (однина) і не одиничності (множина) предметів, що називаються іменниками. Граматичне значення числа виражається в обох мовах за допомогою флексій. Українській мові властива більша їх різноманітність, ніж іспанській мові.

Що стосується функціонування в області категорії числа, то деякі відмінності спостерігаються в правилах узгодження українських та іспанських іменників з кількісними числівниками. Якщо іспанський складений числівник закінчується одиницею, то іменник, що з ним узгоджується вживається у множині: *veinte* у *un estudiantes*, *ciento ochenta* у *una mujeres*. В українській мові в подібних випадках іменник має форму однини: *двадцять один студент*, *сто вісімдесят одна жінка*. Крім того, в українській мові після числівників 2,3,4 іменники вживаються також в однині: *два чоловіка*, *три дерева*, *чотири будинки* (але *п'ять будинків*, *шість студентів* тощо). В іспанській мові цього не відбувається: *dos estudiantes*, *tres árboles*, *cuatro casas*.

Категорія роду існує як в українській, так і в іспанській мові. Українські іменники поділяються на слова чоловічого, жіночого та середнього роду, іспанські іменники можуть бути тільки чоловічого або жіночого роду. У іменників, що позначають істоти, категорія роду відображає відмінності статі. В обох мовах утворюються відповідні пари слів чоловічого і жіночого роду (*чоловік – жінка*, *ученик – учениця*, *піño – піña*, *alumno – alumna*). У іменників, що позначають неістоти, категорія роду в українській та іспанській мовах має внутрішньо лінгвістичні значення. Загальним для категорії роду є значення – семантичне для іменників, що позначають істоти і внутрішньо лінгвістичне для інших. Відмінності стосуються розділення класу іменників на три підкласи в українській мові і два в іспанській, форми вираження роду – морфемі роду в українській, поєднання морфемі роду і артикля в іспанській мові.

Особливістю іспанської мови є те, що іменники розрізняються за родами не тільки в однині, але й в множині (*los ojos*, *las caras*). Винятком є іменники, які мають в однині закінчення *-es*, що виражають значення роду лише аналітично, за допомогою артикля (*la res – las reses*, *el mes – los meses*) або при

узгодженні (*reses bravas, meses largos*). Українські ж іменники в множині не мають особливого закінчення для кожного роду. У категорії роду можливі деякі зміни його формального позначення в обох мовах. Так, наприклад: *голова, суддя, староста, собака, poeta, idioma* мають значення чоловічого роду.

Цікаво відзначити, що в українській мові назви деяких професій мають лише форми чоловічого роду (*інженер, міністр* тощо), які позначають осіб як чоловічої, так і жіночої статі. В іспанській мові таким словам відповідають лексичні пари: *ingeniero – ingeniera, ministro – ministra*. У порівнюваних мовах спостерігаються парні відповідності і серед назв деяких тварин: *лев – левиця, тигр – тигриця, león – leona, tigre – tigresa*. В іспанській мові категорія роду проявляє себе і в множині, чого не спостерігаємо в українській мові.

Категорія відмінка представлена в українській мові. Вона виражена сімома рядами форм, кожна з яких є носієм певного комплексу категоріальних морфологічних значень.

Питання про наявність відмінка у іменників в сучасній іспанській мові тлумачиться по-різному. Одні автори вважають за доцільне говорити про наявність у іспанських іменників категорії відмінка, а інші – ні. Найвідоміші фахівці з іспанської граматики, такі, як А. Бельо, С. Хілі-Гайа, Х. Рока Понс та інші, вважають, що оскільки значення відмінків виражаються в іспанській мові не морфологічно, а синтаксично, то говорити про категорію відмінка в іспанській мові неможливо. Тільки серед особових займенників можна виявити форми відмінків, що залишилися від латинського відмінювання. Таким чином, відмінок не є категорією, властивою іспанським іменникам, оскільки останні не змінюють своєї морфологічної структури для вираження відносин з іншими словами. В українській мові граматичне значення відмінка виражається синтетично: *Вчитель допомагає розвитку суспільства*, а в іспанській – аналітично: *El maestro ayuda al desarrollo de la sociedad*.

Категорія істоти/неістоти приписується українському іменнику через те, що форма знахідного відмінка збігається з формою родового відмінка для іменників, що позначають істоти. Для іменників, що позначають неістоти збігаються форми знахідного і називного відмінків: *не маю брата – бачу брата; стіл – бачу стіл*. В іспанській мові дана категорія ніяк формально не виражена і тому є семантичною категорією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія: Підручник – К.: Либідь, 1993. – 336 с.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / Анатолій Панасович Загнітко – Донецьк: БАО, 2011. – 992 с.
3. Alarcos Llorach E. Gramática de la lengua española / Emilio Alarcos Llorach. – Madrid: Espasa-Calpe, 1994 – 327p.
4. Criado de Val M. Gramática española / Manuel Criado de Val. – Madrid: SAETA, 1973. – 618 p.